

4. Изард У. Методы регионального анализа / У. Изард. - М. Наука, 1996.
5. Казанцев С.В. Структурные изменения и экономический спад в России / С.В. Казанцев // ЭКО.- 1995.-№11.-С. 2.
6. Казинец Л.С. Темпы роста и структурные сдвиги экономике: показатели планирования и статистики / Л.С. Казинец. - М.: Экономика, 1981.
7. Седелеев Б.В. Оценка параметров и структуры экономических процессов / Б.В. Седелеев. - М.: Экономика, 1985.
8. Голиков А.П. Размещение производительных сил и регионалистика: учеб. пособ. / А.П. Голиков, А.Г. Дейнека, Н.А. Казакова. - Харьков: ООО «Олант», 2002.- 320с.
9. Борисов А.Б. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. - М.: Книжный мир, 2001. - 895с.
10. Новий тлумачний словник української мови / за ред. В. Яременко, О. Сліпущко. Том 4. К.: «АКОНІТ», 1999.
11. Рябцев В.М. Структурно-динамический анализ индикаторов инвестиционного климата региона / В.М. Рябцев, Г.И. Чудилин // Вопросы статистики.- 2002.-№ 3.
12. Леонтьев В. Экономические эссе. Теории, исследования, факты и политика / В. Леонтьев / Пер. с англ. М., 1990. С. 68.
13. Ананьин О.В. Концепции экономической трансформации постсоветских обществ (некоторые методологические уроки) / О.В. Ананьин // МЭ и МО. -1996.- №6. -С. 5-16.
14. Минько Л.В. Индикативный мониторинг развития отраслей экономики при разработке структурной политики региона / Л.В. Минько, Ю.В. Яцкова // Материалы международной научно-практической конференции молодых ученых и студентов. - Харьков, 2002. -С. 81-86.
15. Красильников О.Ю. Логистические подходы к оптимизации структурных сдвигов в экономике / О.Ю. Красильников / Организация логистического управления инвестициями и инновациями. Саратов: Изд-во СГТУ, 2001. С. 100–103.
16. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: учеб. для вузов / А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд. - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. - С.160.
17. Сивелькин В.А. Статистический анализ структуры социально – экономических процессов и явлений: учеб. пособ./ В.А. Сивелькин, В.Е. Кузнецова. - Оренбург: ГОУ ВПО ОГУ, 2002. - 99с.

Рецензент докт. экон. наук, доцент Е.А. Михуринская

796.5;379.852

*Плугарь О.В., к.е.н.,
ТНУ імені В.І. Вернадського*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИДІВ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В АР КРИМ

Життєдіяльність людини у сучасному суспільстві характеризується обмеженою руховою активністю, техногенним стресом і психологічним дискомфортом, нестачею часу й синдромом нереалізованих можливостей, що, у свою чергу, приводить до ряду серйозних як психічних, так і фізичних захворювань. Активна участь у туристичних походах, які можуть супроводжуватися складними, а під час екстремальними погодними й побутовими умовами, рядом небезпек і перешкод, сприяє мобілізації всіх активно-захисних функцій організму. Подолання короткочасного стресу, а також фізичні навантаження, емоційне збудження, інтелектуально-пошукова активність, що пов'язані з активною туристичною діяльністю, приводять до значного психологічного розвантаження і підвищення якості життя. Тому спортивний туризм як всеосяжна форма оздоровчого, пізнавального туризму і подорожей – є одним з найбільш ефективних напрямів сучасного розвитку світового туризму.

Історично спортивний туризм у Криму з'явився наприкінці XIX століття як пішохідний та гірський. В наш час кількість видів спортивного (активного) туризму значно поширилась. Це зокрема велотуризм, автомобільний туризм (включаючи джип-сафари), дайвінг, спелеотуризм, альпінізм, серфінг, спортивне орієнтування, мисливський туризм, парашутизм та ін. Крим стає усе більш затребуваним на найвищому світовому спортивному рівні. Тут проходили самі престижні спортивні події року – Prime Yalta Rally 2011, фінал чемпіонату світу зі стрибків із скель Cliff diving Yalta 2011, змагання екстремалів на Z-Games напередодні музичного фестивалю «Kazantip», «Листопад Bike Session 2011» - головна осіння подія в екстремальному велоспорті, а також чемпіонати України по скелелазінню й В.А.С.Е.-джампінгу.

Але спортивний туризм й досі не став привабливим для відвідувачів Кримського півострову. Так, дослідження структури туристів залежно від цілі відвідування АР Крим свідчать про таке:

основною метою відвідування залишається дозвілля, реабілітація, відновлення здоров'я й профілактика захворювань (майже 60%); лікування й оздоровлення (29%); з метою спортивно-оздоровчого туризму у Криму кількість рекреантів значно знизилась із 9,8% у 2002 р. до 2,4% у 2010 р. Для подолання цієї кризової тенденції, із метою сприяння реалізації Програми розвитку та реформування рекреаційного комплексу Автономній Республіці Крим на 2012-2013 р. треба проаналізувати та виявити основні проблеми розвитку сучасного спортивного туризму в республіці, розробити пропозиції щодо вдосконалення розвитку окремих видів спортивного туризму.

Проблеми вдосконалення організації спортивного туризму піднімалися у наукових працях дослідників: Балабин М.А., Булашев А.Я. [1], Грабовський Ю.А. [2], Нечаєв В.І. [1], Пасечний П.С., Рівний А.С. [1], Скалій О.В. [2], Скалій Т.В. [2], Фадєєв Б.Г., Федотов Ю.Н., Щур Ю.В., Мазур Ф.Ф. [4] та ін. Однак, залишаються недостатньо розкритими питання розвитку різних видів спортивного туризму на окремій території, зокрема АР Крим, з врахуванням кліматичних, географічних її особливостей та сучасних світових тенденцій.

Мета статті - виявити основні проблеми сучасного спортивного туризму в АР Крим, розробити рекомендації щодо його розвитку.

Характерна риса спортивного туризму – організація та проведення змагань на маршрутах та дистанціях, що включають подолання перешкод певних категорій у природньому середовищі (перевалів, вершин, порогів, каньйонів, печер та ін.). Заходи спортивного туризму включають як різні туристсько-фізкультурні заняття, так і спортивні походи всіх категорій складності, чемпіонати, першості, змагання і експедиції. За участь у спортивних походах можуть присуджуватися спортивні розряди і звання [2].

Складність і кількість існуючих проблем гальмують розвиток спортивного туризму в Україні. Нинішні системи, що повинні забезпечувати існування та розвиток спортивного туризму, ще не відповідають потребам сьогодення. Відсутня реальна, дієва підтримка спортивного туризму з боку держави. Меценатство й спонсорство, які можуть замінити державу в питаннях фінансування, ще не одержали необхідного розвитку й нині не є настільки потужними, масовими, як того вимагає розвиток туризму на національному рівні.

В умовах крайньої обмеженості фінансування масового туризму створилося замкнуте кулуарне коло аматорів екстриму, які об'єдналися у закриті клуби, та існують на умовах самоокупності. Кількість людей, що займаються самостійним активним відпочинком, як правило нечисленна. Вони здійснюють походи невисокої категорії складності та не реєструються у контрольно-рятувальних службах, не дотримуючись безпеки походів. Таким чином невеличесья сама сутність спортивного туризму, як засіб фізичного й духовного вдосконалювання людини, естетичного та морально-вольового вихователя з пізнанням історії й сучасності, культур і звичаїв місцевого населення із дбайливим відношенням до природи й повагою національних традицій.

Однією з визначальних умов існування й розвитку спортивного туризму як довшеної форми є наявність системи 3-рівневої накопичувальної туристської підготовки. Система підготовки повинна будуватися на розгалуженій мережі центрів (шкіл) підготовки при республіканському відділенні Федерації спортивного туризму України (ФСТУ), і першу чергу - серед учнівської молоді, при турфірмах, що задекларували надання послуг з активного екстремального туризму, турклубах при організаціях, установах тощо. Забезпечення кваліфікованими кадрами, організацію та легалізацію діяльності таких центрів повинна здійснювати кадрова комісія ФСТУ по всіх видах туризму. Фінансове забезпечення може здійснюватися як разово через турфірми, виробників спорядження, магазини, так і прямим спонсорством, меценатством. Здоровий спосіб життя, видовищність, динамічність масовість спортивного туризму має чималі переваги в залученні комерційних структур різного масштабу в цьому напрямку [1].

Друга обов'язкова умова - підвищення рівня безпеки всіх заходів спортивного туризму шляхом удосконалення їх організації (дієва співпраця з МНС, ліцензування діяльності з надання послуг активного туризму, підвищення вимогливості й відповідальності при випуску груп на маршрут, маркування маршрутів), а також вдосконалювання спорядження, що забезпечує безпеку на маршруті.

Третя умова – для подолання форс-мажорних умов у проведенні спортивних туристичних заходів, пов'язаних із підвищенням пожежонебезпеки, проведення спільних з Головним управлінням МНС України в АР Крим, державними лісомисливськими підприємствами Криму дій по забезпеченню проходження організованих туристських груп по встановлених маршрутах на території гірничо-лісової зони Криму.

Четверта умова - прийняття нормативних актів, що надають можливість безкоштовного відвідування рекреаційних об'єктів природно-заповідного фонду півострова (крім заповідників) для

жителів Криму. Проведення активної роботи по санітарному обладнанню маршрутів, боротьби з незаконною стихійної торгівлі на туристських маршрутах.

П'ята умова - чітке дотримання концепції розвитку спортивного туризму, що гарантує захист довкілля від фізичного та візуального забруднення та взагалі руйнації екосистем внаслідок туристичної діяльності; створення державного та громадського нагляду щодо дотриманням суб'єктами туристичної діяльності оптимальної кількості туристів у день на один гектар площі.

Для розвитку маршрутного пішохідного туризму в Криму пропонується запровадити практику проведення Чемпіонатів України з пішохідних походів з поступовим підвищенням категорії складності від 2 до 3, де крім проходження маршруту відповідної категорії складності по дням та відстані групи додатково долають 4-8 етапів відповідної складності від 1А до 2Б; продовжити, але вже на більш високому організаційному рівні проведення походів 4-6 к. с. в регіонах Росії з використанням кадрового потенціалу членів ФСТУ.

Для поширення зацікавленості молоді у спортивному туризмі необхідно щорічно проводити Чемпіонати України серед юнаків та юніорів. Треба продовжити роботу над новою редакцією Правил туристських змагань із техніки пішохідного туризму, узагальнити та доповнити технічні вимоги до спорядження для проведення змагань різного рівня складності; створити в перспективі при пішохідній комісії технічну комісію, яка б формувала ці вимоги. З метою популяризації пішохідного туризму створити збірну команду України з усіма необхідними для збірної атрибутами – головним тренером, спортивними зборами, формою, символікою тощо; ініціювати разом з федераціями інших країн, зокрема країн СНГ проведення у майбутньому чемпіонатів Європи, світу [3].

Для подальшого розвитку спелеотуризму в АР Крим пропонується провести необхідну організаційну роботу щодо налагодження тісної співпраці з Українською спелеологічною асоціацією та напрацювання спільної програми розвитку спелеологічного руху в Україні. Розширити коло учасників всеукраїнських змагань з техніки спелеотуризму, впровадити практику проведення регіональних змагань.

Для сучасного велотуризму Криму характерне застаріла система реєстрації походів, слабкий розвиток інфраструктури як відсутність велодоріжок, велостоянок, велотурбаз, велосервісу, маркування маршрутів; слабка інформованість велотуристів про існуючі підприємства велоінфраструктури. Тому вважаємо узагальнити потреби суспільства щодо розвитку велотуризму у таких напрямках: оздоровчий, спортивний та змагальний. Розробити заходи по підвищенню статусу туристських документів (маршрутних книжок, посвідчень інструктора, довідок тощо) при оформленні різних видів дозволів, реєстрацій, віз. Надати можливість спортсменам-туристам по маршрутних книжках проходити безкоштовно ділянки місцевості з обмеженим доступом: заповідників, заказників, національних парків тощо. Сприяти комісії з підготовки кадрів ФСТУ в роботі по проведенню шкіл, зборів і семінарів по підготовці інструкторів спортивного туризму, інструкторів-тренерів спортивного велотуризму та інструкторів-гідів велотуризму.

Незалежно від виду туризму Кримське регіональне відділення ФСТУ повинне мати свою матеріальну базу, як найменше, у вигляді спорядження для проведення навчально-тренувальних заходів та змагань з видів туризму. Це спорядження повинно систематично оновлюватися та поповнюватися новим та більш досконалим.

Щодо розвитку гірськолижного спорту в Криму слід визначити наступне. Природно-кліматичні умови, наявність стійкого сніжного покриву на плато Ай-Петрі протягом тривалого періоду часу дозволяють проводити певні спортивні заходи щодо зимових видів спорту. Проведення змагань національного й міжнародного рівня не представляється можливим через особливості рельєфу, недостатньої довжини й ширини трас. Гірськолижний спорт може розвиватися тільки у туристичному й оздоровчому напрямку, навчанні первинним навичкам. В рамках спортивно-оздоровчого туризму для проведення молодіжних фестивалів по екстремальних видах спорту можна розбудовувати сноубординг і фрістайл.

Одним з напрямків розвитку спортивного туризму є змагання як елемент спортивного єдиноборства, закріплення раніше отриманих навичок у формі спортивних звань і розрядів, безпосереднього спілкування, обмін досвідом, демонстрація сучасного спорядження. Тому слід розвивати й цей напрям, що пов'язаний із інтересом молоді до отримання престижних спортивних нагород та звань [4].

Для розбудови сучасної індустрії спортивного туризму в АР Крим необхідно диференціювати підхід щодо вдосконалення різновидів спортивного туризму з врахуванням можливостей та передумов розвитку за окремими видами спортивного туризму. Відсутність розвитої інфраструктури не дає можливості використовувати регіон у спортивно-туристичному плані в повному обсязі. При

розгляді питань довгострокової перспективи розвитку спортивного туризму необхідно вивчити питання про залучення потенційних інвесторів для будівництва спортивних об'єктів, які можуть бути використані для проведення змагань різного рівня як учбово-тренувальних зборів, надання послуг населенню по організації активного відпочинку, так і до міжнародних.

Література

1. Булашев А.Я. Спортивно-оздоровительный туризм: учеб. пособ. / А.Я. Булашев, В.И. Нечаев, А.С. Ровный. – Харьков, 2003. – 191 с.
2. Грабовський Ю.А. Спортивный туризм: навч. посіб./ Ю.А. Грабовський, О.В. Скалій, Т.В.Скалій. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2009. - 304 с.
3. Про концептуальні засади розвитку видів спортивного туризму в Україні/ [Чинний: затверджено наказом Федерації спортивного туризму України від 16 грудня 2007 року. № 9] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.geocities.com/elbrus1.geo/kofst/fed/Zasady.htm
4. Мазур Ф.Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії: навч. посіб. / Ф.Ф. Мазур. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 96с.

Рецензент докт. екон. наук, професор С.Ю. Цехла

338.24 (477.75):338.48

*Карташевская И.Ф., к.геогр.н., доцент,
ТНУ имени В.И. Вернадского*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КЛАСТЕРНОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ В ТУРИЗМЕ

Несмотря на высокую эффективность методов моделирования, их применение в исследованиях туристских процессов пока не нашло должного применения. Под термином моделирование (simulation) подразумевается имитация ситуации в целях ее исследования или исследование процессов и состояний системы при помощи их реальных и идеальных моделей [1]. Что касается теоретических работ, связанных с кластерами, кластерным подходом, кластерным моделированием, то он находится в самой начальной стадии формирования. Цель статьи - определить степень изученности кластерного моделирования в туризме.

Во второй половине XX столетия стал применяться термин «кластеризация». Теоретическое обоснование кластерный подход получил в работах М. Портера [2–4]. Ему принадлежит определение кластера, под которым подразумевается группа географически соседствующих взаимосвязанных компаний и связанных с ними организаций, действующих в определенной сфере и характеризующихся общностью деятельности и взаимодополняющих друг друга. В концепции М. Портера акцент сделан на связях внутри кластера между его участниками – основными компаниями-производителями, вспомогательными (сопутствующими) производствами, а также разными институтами: университетами, исследовательскими организациями и государственными структурами. Кластер представляет собой значительно более сложное явление, чем простое объединение фирм для совместной маркетинговой деятельности или проведения согласованной политики закупок. Он предполагает их более глубокую технологическую кооперацию на основе участия в системах накопления стоимости. При этом фирмы не только включаются в процесс кооперирования, но, что очень важно, продолжают конкурировать друг с другом избирательно, в отдельных областях. Такое конкурентное соседство является движущей силой постоянных продуктовых и технологических обновлений, направленных на рост производительности всех факторов производства, и обеспечивает быстрое распространение новшеств. В кластере формируется особая инновационная среда, способствующая повышению конкурентоспособности входящих в него фирм и процветанию региона. «Таким образом, — пишет М. Портер, — кластер можно определить как систему взаимосвязанных фирм и организаций, значимость которых как целого превышает простую сумму составных частей».

С.Ф. Пятинкин, Т.П. Быкова [5] считают, что с позиций системного подхода кластеры – это совокупность субъектов хозяйственной деятельности различных отраслей, объединяющихся в единую организационную структуру, элементы которой находятся во взаимосвязи и взаимозависимости, совместно функционирующих с определенной целью. Такое взаимодействие приводит к дополнительным выгодам. Отличительной чертой кластеров является целевая